

Sygn. akt I UK 375/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 lipca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania W. W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 lipca 2015 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 8 maja 2014 r.,

I. oddala skargę kasacyjną,

II. przyznaje adw. J. C. od Skarbu Państwa (Sądu Apelacyjnego) tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł powiększoną o podatek od towarów i usług.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił odwołanie W. W. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 kwietnia 2013 r. odmawiającej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy na dalszy okres.

W sprawie ustalono, że wnioskodawczyni (ur. 24 lutego 1962 r.) posiada wykształcenie ogólnokształcące, pracowała jako robotnik gospodarczy, przedstawiciel handlowy i opiekunka. W okresie od 1 lutego 2006 r. do 31 marca 2013 r. pobierała rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia. Orzeczeniem z dnia 10 kwietnia 2013 r. komisja lekarska organu rentowego stwierdziła u wnioskodawczyni brak niezdolności do pracy. Biegli sądowi z zakresu reumatologii, ortopedii-traumatologii i dermatologii rozpoznali u niej zespół przeciążeniowy kręgosłupa i stawów biodrowych na tle otyłości, początkowe zmiany zwyrodnieniowe stawów dłoni i stóp, łuszczycę zwykłą, łuszczycowe zapalenie stawów, nadciśnienie tętnicze, stan po operacji ginekologicznej z powodu raka jajnika - obecnie bez cech wznowy i uznali, że wnioskodawczyni jest zdolna do pracy.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy, powołując się na treść art. 57 ust. 1 pkt 1, art. 12 ust. 3 i art.13 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm., dalej jako ustawa o emeryturach i rentach), stwierdził, że wnioskodawczyni nie przysługuje prawo do świadczenia rentowego.

Wyrokiem z dnia 8 maja 2014 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację, dzieląc ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji i podkreślając, że zostały one poczynione w oparciu o przekonywująco uzasadnione opinie biegłych sądowych właściwych specjalności, sporządzone po przeprowadzeniu bezpośrednich badań wnioskodawczyni oraz zapoznaniu się z całością dostępnej dokumentacji lekarskiej.

W ocenie Sądu odwoławczego, wniosków wypływających z tych opinii nie zmienia przedłożone w postępowaniu apelacyjnym orzeczenie z dnia 20 listopada 2013 r. o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się bowiem, że pojęcie niepełnosprawności jest kategorią odmienną od stanu niezdolności do pracy dla celów rentowych, co oznacza, że zaliczenie do określonego stopnia niepełnosprawności nie zawsze przesądza o niezdolności do pracy dla celów rentowych (tak w postanowieniu z

dnia 5 września 2008 r., II UK 101/08, LEX nr 658181), a w konsekwencji orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, nawet znacznym, nie jest równoznaczne z orzeczeniem o niezdolności do pracy jako przesłance prawa do renty z ustawy o emeryturach i rentach (tak w wyroku z dnia 11 lutego 2011 r., II UK 269/10, LEX nr 794791).

W skardze kasacyjnej wnioskodawczyni zarzuciła: I. naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie: 1) art. 236 w związku z art. 381 k.p.c., przez niewydanie postanowienia dowodowego w przedmiocie złożonego przez ubezpieczoną w apelacji wniosku o przeprowadzenie dowodu z orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, który to wniosek dowodowy nie mógł zostać przez ubezpieczoną złożony na wcześniejszym etapie postępowania, a w konsekwencji nieprzeprowadzenie dowodu z przedmiotowego orzeczenia; 2) art. 227 i art. 233 § 1 k.p.c., przez niewyjaśnienie istotnej w sprawie oceny aktualnego stanu zdrowia i związanej z tym utraty zdolności ubezpieczonej do pracy, pomimo że orzeczenie o stopniu niepełnosprawności wskazujące na pogarszający się stan zdrowia ubezpieczonej zostało przedstawione przez ubezpieczoną w postępowaniu apelacyjnym, a zatem po kilku miesiącach od wydania przez biegłych opinii dotyczących stanu zdrowia ubezpieczonej; II. naruszenie prawa materialnego, a to: art. 57 ust. 1 w związku z art. 12 ust. 1 i 2 oraz art. 13 ustawy o emeryturach i rentach w związku z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, przez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie w okolicznościach niniejszej sprawy, że przedłożenie przez ubezpieczoną w toku postępowania apelacyjnego nowego orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, z którego wynikało pogorszenie jej stanu zdrowia, nie stanowi wystarczającej przesłanki dla uznania ubezpieczonej za niezdolną do pracy oraz przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nieusprawiedliwiona.

Zgodnie z art. 236 k.p.c., w postanowieniu o przeprowadzeniu dowodu sąd oznaczy fakty podlegające stwierdzeniu, środek dowodowy i - stosownie do okoliczności - sędziego lub sąd, który ma dowód przeprowadzić, a ponadto, jeżeli to jest możliwe, termin i miejsce przeprowadzenia dowodu. Wyznaczając sędziego, sąd może pozostawić mu oznaczenie terminu przeprowadzenia dowodu. W myśl art. 381 k.p.c., sąd drugiej instancji może pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, chyba że potrzeba powołania się na nie wynikała później. Z kolei stosownie do art. 227 k.p.c., przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie.

W ramach zarzutu obraży tych przepisów skarżąca w pierwszym rzędzie wskazuje, że nieodniesienie się przez Sąd odwoławczy do złożonego przez nią w postępowaniu apelacyjnym wniosku w przedmiocie dowodu z orzeczenia o stopniu niepełnosprawności z dnia 20 listopada 2013 r. doprowadziło do poczynienia ustaleń w oparciu o dokument niestanowiący dowodu w sprawie (art. 236 i art. 227 k.p.c.), czego skutkiem była dowolna ocena pozostałych zgromadzonych w sprawie dowodów. Stanowisko to nie jest trafne.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że sąd ma obowiązek wypowiedzieć się pozytywnie lub negatywnie w przedmiocie każdego wniosku dowodowego stron, a jeżeli przyjmuje do akt dokument, na który powołuje się strona, to powinien wyraźnie określić sposób jego potraktowania, w szczególności wypowiedzieć się w kwestii ewentualnego dopuszczenia dowodu z tego dokumentu albo uznania go za nieistotny w sprawie (por. wyrok z dnia 23 stycznia 2008 r., II PK 125/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 66). Natomiast sąd nie musi wydawać postanowienia o odmowie przeprowadzenia dowodu wskazanego przez stronę, gdyż w świetle art. 236 k.p.c., postanowienie dowodowe powinno mieć określoną treść pozytywną (por. wyrok z dnia 2 lipca 2009 r., I UK 37/09, LEX nr 529678). Wbrew twierdzeniu skarżącej, z motywów zaskarżonego wyroku wyraźnie wynika, że przy dokonywaniu ustaleń stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku Sąd drugiej instancji nie uwzględnił przedłożonego przez skarżącą w postępowaniu apelacyjnym orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, gdyż uznał je za nieistotne dla sprawy z uwagi na odmiennność kategorii pojęć niepełnosprawności oraz

niezdolności do pracy dla celów rentowych. Trafność takiej oceny nie leży w płaszczyźnie art. 236 w związku z art. 381 k.p.c. Z kolei art. 227 k.p.c. określa jedynie, jakie fakty są przedmiotem dowodu, stanowiąc, że są to fakty mające istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Na gruncie procesowym twierdzenie, iż przepis ten został naruszony przez sąd rozpoznający sprawę ma rację bytu tylko w sytuacji gdy wykazane zostanie, że sąd przeprowadził dowód na okoliczności niemające istotnego znaczenia w sprawie i ta wadliwość postępowania dowodowego mogła mieć wpływ na wynik sprawy, bądź gdy sąd odmówił przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie w sprawie, wadliwie oceniając, iż nie mają one takiego charakteru. Innymi słowy samo twierdzenie, iż nastąpiło naruszenie art. 227 k.p.c. bez równoczesnego wskazania na uchybienie innym przepisom regulującym postępowanie dowodowe (np. art. 217 § 2, art. 278 § 1 k.p.c., stosowanych w postępowaniu apelacyjnym poprzez art. 391 § 1 k.p.c.), nie stanowi w istocie podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania (por. wyrok z dnia 6 października 2009 r., II UK 47/09, LEX nr 559955). Skarżąca co prawda wiąże zarzut naruszenia art. 227 z art. 233 § 1 k.p.c., jednak ten ostatni przepis, jako bezpośrednio odnoszący się do ustalenia faktów i oceny dowodów, nie może stanowić podstawy skargi kasacyjnej (art. 398³ § 3 k.p.c.).

W aspekcie powiązania istoty art. 227 k.p.c. z prawem materialnym, ocena czy konkretne fakty mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy zależy od tego, jak sformułowana i rozumiana jest norma prawna, która została w sprawie zastosowana. Przepis prawa materialnego wyznacza zakres koniecznych ustaleń faktycznych i ma rozstrzygające znaczenie dla oceny, czy określone fakty jako ewentualny przedmiot dowodu mają wpływ na treść orzeczenia. Nakłada to na skarżącego obowiązek powołania normy prawa materialnego, której niewłaściwe rozumienie doprowadziło do wadliwej oceny istotności faktów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2012 r., IV CSK 137/12, LEX nr 1229817 i powołane w nim orzeczenia).

Rację ma skarżąca, że z art. 57 ust. 1 w związku z art. 12 ust. 1 i 2 oraz art. 13 ustawy o emeryturach i rentach i w związku z art. 4 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm.) wynika

konieczność wzięcia pod rozagę - w trakcie prowadzenia postępowania dowodowego i przy dokonywaniu ustaleń faktycznych - orzeczenia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Stanowisko to jest utrwalone w judykaturze Sądu Najwyższego (por. np. wyroki z dnia 28 stycznia 2004 r., II UK 222/03, OSNP 2004 nr 19, poz. 340; z dnia 11 lutego 2005 r., I UK 177/04, OSNP 2005 nr 18, poz. 290; z dnia 28 września 2011 r., I UK 96/11, LEX nr 1102261; z dnia 14 czerwca 2012 r., I UK 17/12, LEX nr 1229807; z dnia 9 października 2014 r., II UK 11/14, LEX nr 1545033). W orzeczeniach tych podkreśla się, że aczkolwiek orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności nie przesądza o ustaleniu niezdolności do pracy w rozumieniu ustawy o emeryturach i rentach ze względu na odmiennność celów i przesłanek ustalenia stopnia niepełnosprawności i niezdolności do pracy, to jednak nie może być ignorowane. Stwierdzenie umiarkowanego stopnia niepełnosprawności wiąże się bowiem ze stwierdzeniem niezdolności do pracy albo zdolności do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymaganiem pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Stwierdzenie zdolności do pracy w rozumieniu ustawy emerytalnej w przypadku osoby o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności musi być zatem poprzedzone dokonaniem analizy orzeczenia o ustaleniu tego stopnia niepełnosprawności i jego przesłanek. Takiej analizy zabrakło w zaskarżonym wyroku z uwagi na błędną ocenę Sądu drugiej instancji, że z orzeczenia o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności nie wynikają okoliczności istotne dla stwierdzenia niezdolności do pracy w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach.

Nie oznacza to jednak, że skarga kasacyjna mogła zostać uwzględniona.

Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, że postępowanie w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma charakter kontrolny, służy badaniu prawidłowości decyzji organu rentowego i nie może polegać na zastępowaniu tego organu w wydawaniu decyzji ustalających świadczenie z ubezpieczeń społecznych. Postępowanie dowodowe przed sądem jest postępowaniem sprawdzającym, weryfikującym ustalenia dokonane przez organ rentowy. Z tego powodu sąd co do zasady nie może we własnym zakresie ustalać prawa do świadczenia, a ujawniona w trakcie postępowania sądowego zmiana stanu zdrowia ubezpieczonego jako przesłanka niezdolności do pracy warunkująca prawo do renty, nie może prowadzić

do uznania kontrolowanej decyzji za wadliwą i do jej zmiany, a jedynie do zastosowania art. 477¹⁴ § 4 k.p.c., zgodnie z którym w sprawie o świadczenie z ubezpieczeń społecznych, do którego prawo jest uzależnione od stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji, a podstawę do wydania decyzji stanowi orzeczenie lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub orzeczenie komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i odwołanie od decyzji opiera się wyłącznie na zarzutach dotyczących tego orzeczenia, sąd nie orzeka co do istoty sprawy na podstawie nowych okoliczności dotyczących stwierdzenia niezdolności do pracy lub niezdolności do samodzielnej egzystencji, które powstały po dniu złożenia odwołania od tej decyzji, lecz uchyla decyzję, przekazuje sprawę do rozpoznania organowi rentowemu i umarza postępowanie. Przepis ten nie ma zastosowania w postępowaniu apelacyjnym, co oznacza, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie jest możliwe powoływanie się w tym postępowaniu na nowe okoliczności dotyczące stwierdzenia niezdolności do pracy (nowe fakty i dowody, np. pogorszenie stanu zdrowia), które powstały po wyroku sądu pierwszej instancji. Takie okoliczności (dowody) sąd drugiej instancji może pominąć. Ubezpieczony może natomiast w postępowaniu apelacyjnym zgłaszać nowe fakty i dowody (na warunkach określonych w art. 381 k.p.c., w szczególności te, których nie mógł powołać przed sądem pierwszej instancji), ale muszą one dotyczyć stanu rzeczy (stanu zdrowia) istniejącego w dacie wydania decyzji przez organ rentowy (por. wyrok z dnia 16 maja 2008 r., I UK 385/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 240 i szeroko powołane w nim wcześniejsze orzecznictwo).

Z tego względu nie może być uznane za skuteczne sformułowanie przez skarżącą - w ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania - zarzutów zaniechania ustalenia przez Sąd drugiej instancji aktualnego stanu jej zdrowia w aspekcie jego zmiany (pogorszenia) „od chwili wydania opinii w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, do czego asumpt powinno dać przedmiotowe orzeczenie o stopniu niepełnosprawności”. Przy takiej konstrukcji zarzutów orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności z dnia 20 listopada 2013 r. mogło bowiem stanowić jedynie dowód pogorszenia się stanu zdrowia skarżącej po wydaniu decyzji przez organ rentowy a nie stanu faktycznego

istniejącego w tym czasie. W rezultacie pominięcie tego dowodu przez Sąd odwoławczy nie mogło mieć wpływu na wynik sprawy, której przedmiot stanowiła ocena, czy na datę wydania decyzji skarżąca była niezdolna do pracy w rozumieniu art. 57 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 12 ust. 1 i 2 oraz art. 13 ustawy o emeryturach i rentach. Należy przy tym zauważyć, że znajdujące się w aktach sprawy wcześniejsze orzeczenie o stopniu niepełnosprawności z dnia 27 września 2010 r., na które wskazuje skarżąca w uzasadnieniu podstaw kasacyjnych, stwierdzało niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym do dnia 30 września 2011 r. z uwagi na schorzenia układu moczowo-płciowego, a nie z powodu upośledzenia narządu ruchu, jak ustalono to w orzeczeniu o niepełnosprawności z dnia 20 listopada 2013 r.

Z powyższy względów skarga kasacyjna podlega oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.